

TIETEELLINEN ELÄMÄ

HUHTIKUUN lopulla saimme lukea sanomalehdistä, että korkeimmat opetushallinnon elimet suunnittelevat erityistä laadunvalvontajärjestelmää. Koulutustamme on arvioitava jatkuvasti, ja tähän tehtävään näyttää parhaiten soveltuvan opetusministeriön yhteyteen kaavailtu laadunvalvontavirasto. Yliopistoissa olemme jo oppineet tulemaan toimeen arviointien kanssa. Tutkimusta, opetusta ja organisaatioiden toimintaa arvioidaan koko ajan.

Englannissa opetuksen arviointi on kehittynyt erittäin pitkälle. Heillä on oma laadunvalvontavirastonsa, (*Quality Assurance Agency*), joka säännöllisin väliajoin asettaa yliopistot paremmuusjärjestykseen. Terävästä päästään ja kynästään tunnettu Cambridgen yliopiston antropologian professori Marilyn Strathern on julkaissut lukemisen arvoisen kommentin sikäläisestä arviointijärjestelmästä ja sen perusteista (*Anthropology Today* 17, 1, 2001). Strathernin lähtökohta muistuttaa kovasti Helsingin yliopiston opetuksen arvioinnista käytyä keskustelua. Ongelma on: mikä on arvioitava kohde, kuka on arvioitava ja kenen kanssa – oppiaineet, laitokset, ohjelmat vai mitkä?

Strathern ei suinkaan tavoilleen uskollisena tyydy tekemään laitospolitiikkaa. Hän pohti tiedon ja maailman suhdetta ja yrittää asettaa yliopiston instituutiona jotenkin tähän suhteeseen. Englantilaisessa keskustelussa esiin on noussut vanha Lévi-Straussin jaottelu kylmään ja kuumaan, staattiseen ja jatkuvasti muuttuvaan. Strathern viittaa kasvatustieteilijä Ronald Barnettin ajatuksiin modernin maailman superkompleksisuudesta, joka merkitsee pakkoa

elää jatkuvasti muuttuvassa epävarmuudessa. Seurauksena tästä tilasta asiantunteumuksella ei enää ole auktoriteettiasemaa, asiantunteumuksen edellyttämiä tiedon lajeja kun on liian monia. Yliopistojen olisi tämän ajatuksen mukaan rikottava sisäisiä rajoja, murrettava tieteenalojen näennäinen itsenäisyys ja alettava elää jatkuvassa epistemologisessa myllerryksessä. Tässä tilanteessa Strathernin mukaan tapahtuu jotakin odottamatonta. Barnettin pyrkimys poistaa tieto opetuksen keskiöstä ja korvata se epäilyllä ja “olemisella” tässä epävarmuudessa osoittautuu mahdollottomaksi. Tieto vain korvautuu toisenlaisella tiedolla.

Näennäisestä postmodernista edistyksellisyydestään käsin Barnett avaa Strathernin mukaan ovet laadunvalvontaviranomaisten byrokratiselle tiedolle. Arvioijat eivät enää arvioi yksilöitä tai yksiköitä, vaan järjestelmää, jonka on osoitettava olevansa konkreettisissa organisaatioissaan superkompleksinen ja refleksiivinen. Ja näin opetuksen sisältö perinteisesti määriteltynä katoaa arvioinnista kokonaan. Yliopiston on osoitettava organisaationaaliset kykynsä toimia asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Kuumen ja muuttuvan epistemologisen myllerryksen sijasta arvioitsijoiden katse kohdistuu perinteiseen byrokrattis-administratiiviseen rationaalisuuteen. Toisaalta “kylmyys” on siis eliminointava sisällöstä, mutta organisaatio itse on tehtävä tavoitteisiinsa ennustettavalla tavalla pyrkiväksi. Tämähän on kylmää jos mikä!

Strathern asettuu arviointia koskevassa kritiikissään itse yllättävälle kannalle. Postmodernina rajojen rikkojana

tunnettu intellektuelli asetuu kriittiselle kannalle niin kuumen kuin kylmänkin suhteen. Sisältö, jonka molemmat äärikannat pyrkivät hylkäämään, onkin Strathernin mukaan koko yliopistoinstituution ydin. “*Substance matters*”, hän toteaa ja superkompleksisuus toteutuu parhaiten substanssiin perustuvissa laitoksissa, jotka ovat täynnä “hyviä käytäntöjä”. Tutkimukselliset käytännöt kun ovat aina ristiriitaisia ja siten kuumia. Niiden redusointi organisaation toiminnalliseksi periaatteeksi jähmettää kuumen keiton kurkkuun tarttuvaksi hyytelöksi, ja tämän periaatteen arviointi suoritetaan yksilulotteisella asteikolla samaan tapaan kuin keiton lämpötilaa voisi seurata lämpömittarilla.

MITKÄ opit ajavat psykiatrin epätoivoon? Vuoden 1999 lopulla psykiatriakriittinen kansalaisjärjestö *Citizens for Responsible Care & Research* lähetti 200 psykiatrilta ja mielenterveydenhoidon ammattilaiselle kysely, joka tuotti yli sata ehdotusta “milleniumin huonoimmaksi psykiatriseksi tutkimukseksi”. Sittemmin 150 psykiatria ko koontui Lontoossa sijaitsevaan Maudsleyn sairaalaan valitsemaan kymmenen huonointa tutkimusta.

Vaikka vastaajakaarti oli “around the globe”, tämä psykiatrian pohjasakan valikoima kertoo ennen muuta angloamerikkalaisen, erityisesti brittiläisen psykiatrikunnan käsityksistä ja mieltymyksistä. Kaikki natsipsykiatrian “saavutukset” tosin jätettiin kisan ulkopuolelle, koska valintakokouksen puuhämiehen, King’s Collegen psykiatrian professori Simon Wesselyn mukaan ne olisivat vie-

neet kaikki pohjakymmenikön paikat. *The Independentin* (19. maaliskuuta 2001) julkaisemalta listalta löytyvät muun muassa anaalista persoonallisuutta "mittaava" testi 1960-luvulta sekä Yhdysvalloissa 100 vangille ja 11 skitsofreenikolle tehty koe, jossa kaulavaltimoa puristamalla lamautettiin kokonaan heidän aivoverenkiertonsa. Viimeksi mainittu Ralph Rosenen vuonna 1943 *Archives of Neurology and Psychiatry* -lehdessä julkaistu artikkeli äänestettiin vuosituhanen huonoimmaksi psykiatriseksi tutkimukseksi. Sen päätulos puhukoon puolestaan: "No significant improvement in the psychiatric status of the schizophrenia patients was noted after repeated and relatively prolonged periods of arrest of cerebral circulation."

Listan mielenkiintoisimpia "tapauksia" ovat lobotomian isä Egaz Moniz (toinen kahdesta Nobel-palkitusta psykiatrista), psykkisten häiriöiden luokitusmanuaali DSM-IV, "herra anti-psykiatria" R.D.Laing teoksellaan *The Divided Self* sekä Sigmund Freudin *The Complete Works*. Vaikka Freud on pantu listalle professori Wesselyn mukaan hiukan "kieli poskessa", psykoanalyysin perustajan kuudes sija psykiatrian pohjasakkalistalla heijastaa Wesselyn mielestä "yleistä käsitystä, että vaikka Freudin vaikutus kulttuuriin ja psykiatriseen kirjallisuuteen on huomattava, hän ja psykoanalyysi eivät ole tehneet mitään potilaiden hyväksi". Tällainen lausunto saa väijäämättä pohtimaan, millainen on (britti)psykiatrien opillinen objektiisuuhde.

LE MONDE kertoi 29.3.01, että Pierre Bourdieu, joka

täytti 70-vuotta elokuussa 2000, piti keskiviikkona 28. maaliskuuta viimeisen luentonsa Collège de Francessa. Hän siirtyi nyt muodollisesti eläkkeelle (titteli: professeur honoraire) oppituolista, jonka haltija hän oli vuodesta 1982. Viimeisellä luennollaan Bourdieu harjoitti "auto-sosio-analyysyä" objektivoiden itsensä alkukirjaimiksi "P. B." – henkilöksi joka on École Normale Supérieure -eliittikoulun kasvatti, syntyisin syrjäseudulta Béarnista ja niin edelleen – sekä analysoiden "kenttäänsä". Hän kertoi myös pyrkineensä aina ottamaan kahtalaisen etäisyyden sekä "aristokraattiseen että populistiseen katseeseen" niin tutkimuksessa kuin politiikassa. Bourdieu ilmoitti lopuksi, ettei aio kokonaan luopua luennoimisesta Collège de Francesta saati poliittisista interventioistaan. Niinpä saatamme kuulla vielä eläkeläinen Pierre Bourdieun tekemisistä myös tällä palstalla.

SOSIOLOGIPÄIVÄT pidettiin viime maaliskuussa ensimmäistä kertaa Rovaniemellä. Lapin yliopiston järjestäjille aiheutti sydämentykytystä ja osanottajille ison pettymyksen viime hetken tieto, että toinen päivien pääpuhujista, tunnettu puolalais-englantilainen emeritusprofessori Zygmunt Bauman ja hänen puolisonsa Janina Bauman, jonka piti alustaa elämäkertatyöryhmässä, eivät päässeetkään paikalle, koska Leedsin lento-kenttä oli suljettu lumimyrskyn takia. Seuraavana tiistaina klo 9.00 Radio Ylen Ykkösen Tiedeuutisissa mainittiin lyhyesti Rovaniemen sosiologipäivät. Uutisissa todettiin päivien anti yllätyksettömäksi ja mainittiin pääpuhujaksi Bauman. Ylen uskottava uutinen!

TAMPEREEN suuri filosofia-tapahtuma keräsi jälleen sata ellei tuhatpäisen yleisön, mikä osoittaa, että Esa Saarisen 1980-luvulla laukaisema kansallinen filosofiabuumi ei näytä laantumisen merkkejä. Lehtemme myynnin kannalta tämä on tietenkin loistavaa, onhan lehden sisältö viimeaikoina ollut melko filosofiapainotteinen. Potentiaalisia ostajia on. Tapahtumassa vierailut lehtemme avustaja on kuitenkin epäilevällä kannalla sen suhteen, hairahtuuko suuren filosofitapahtuman yleisö *Tiede & edistykseen*. Sillä ainakin yleisökysymysten perusteella filosofitapahtuman yleisö voitiin hänen mukaansa jakaa kahteen kulutussegmenttiin, joista kumpikaan ei kuulu lehden välittömään markkina-alueeseen. Yhtäältä olivat ne, jotka tulivat filosofitapahtumaan etsimään vihjeitä omille elämäntätännöilleen tai hakemaan psykologista lohdutusta johonkin henkilökohtaiseen psykiseen ongelmaan. Yleisökysymysten perusteella tämä terapiaryhmä muodosti suuren enemmistön, ja he ovat luultavammin niitä, jotka kirjakaupassa etsivät esoteerisen kirjallisuuden osalta filosofian hyllyä. Toisaalta olivat ne, jotka etsivät filosofia-tapahtumasta poliittisen muutoksen ohjenuoraa. Yleisön, vaikkakaan ei välttämättä esiintyjien, keskuudessa he olivat selvä vähemmistö. Filosofia itsessään näytti kuitenkin olevan jotakin, mikä ei kiinnostanut ketään – vain sen mahdolliset psykiset tai poliittiset vaikutukset.

Yhden syvällisimmistä välittömistä vaikutuksista aiheutti kuulemma Emmanuel Levinas -esittely, joka sai erään kuulijan purskahtamaan itkuun. Mitä se sellainen filo-

sofia olisikaan, joka ei saa aikaan välittömiä tunteenpurkauksia? Kuivakkaa akateemista käsitelmäärittelyä? (Ilmeisestikin tästä syystä ne, jotka eivät kenneet itkettämään yleisöä, yrittivät kertoa hauskoja vitsejä...?) Toisesta suunnasta esitettiin ankaria vaatimuksia, että filosofian ja ylipäättään ajattelun tulee vaikuttaa välittömästi poliittiseen käytäntöön. Hannu Taanila puhui jo jossain yhteydessä kiväärien jakamisesta. Ken-

ties tunnettu vääräleuka ei tarkoittanut tätä kovin vakavaksi vallankumouksen alkuhuudoksi. Mene ja tiedä? Mutta kun otetaan huomioon joidenkin yleisön jäsenten vakava eksistentiaalinen angsti yhdistettynä viihdytystarkoituksessa esitettyihin poliittisiin julistuksiin, saattaa olla, että psykologisen lohdutuksen terapiasegmenttiä ei kohta voidakaan enää erottaa poliittisen muutoksen segmentistä. Lehtemme kuitenkin

pelkää, että tämän psykopoliittisen yleisön aggression ensimmäisinä kohteina olisivat juuri ne kuivakkaan akateemiset filosofit, joiden ajattelua ei voi soveltaa yksilöllisissä ja yhteiskunnallisissa psykopoliittisissa lohdutustaisteluissa. Lehtemme levikkiä se ei ainakaan kasvattaisi ja kirjoittajakuntakin saattaisi menettää suuren osan jäsenistään. Ehkä filosofian viihteellistämiseläkin on rajansa...?